

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการศึกษา กรอบแนวคิดของการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล สถานที่ทำการศึกษา และระยะเวลาในการดำเนินการศึกษา ดังนี้

3.1 ขอบเขตการศึกษา

3.1.1 ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษานี้ประกอบด้วย การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคตามแนวความคิดของ ศิริวรรณ (2550: 40) ที่ได้กำหนดหลักการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคออกเป็น 6Ws และ 1H ประกอบด้วย who?, what?, why?, whom?, when?, where? และ how? และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ตามแนวความคิดของ อุดลย์ (2549 : 42-43) ที่ได้กล่าวสรุปถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและประเพณี ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านส่วนบุคคล และปัจจัยด้านจิตวิทยา

3.1.2 ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 141,447 คน (ข้อมูล ณ เดือนพฤศจิกายน 2556) (เทศบาลนครเชียงใหม่, 2556) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤษภาคม 2556 และเนื่องจากพื้นที่ศึกษาครั้งนี้คือ ร้านอาหารที่จำหน่ายอาหารเพื่อสุขภาพทั้ง 3 ประเภท ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเลือกที่จะศึกษากับประชากรที่อาศัยในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่

การสุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาใช้การสุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1976) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มร้อยละ 5 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยที่ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e² = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง (0.05)

โดยยอมให้มีความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 กำหนดไว้ดังนี้

$$\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} = \frac{141,447}{1 + 141,447(0.05)^2}$$

$$\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} = 400 \text{ คน}$$

ผู้ศึกษาได้สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้บริหาร โภคที่บริโภครอาหารเพื่อสุขภาพ และผู้บริหาร โภคที่ไม่ได้บริโภครอาหารเพื่อสุขภาพ โดยแบ่งออกเป็นสัดส่วนที่เท่ากันคือ

- ผู้บริหาร โภคที่บริโภครอาหารเพื่อสุขภาพ จำนวน 200 คน
- ผู้บริหาร โภคที่ไม่ได้บริโภครอาหารเพื่อสุขภาพ จำนวน 200 คน

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภครอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริหาร โภคในเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้ มุ่งวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริหาร โภค ได้แก่ ความถี่ในการบริโภคร สภาวะด้านสุขภาพ เหตุผลในการบริโภคร แหล่งข้อมูลที่รับรู้ถึงการบริโภครอาหารเพื่อสุขภาพช่วงเวลาในการบริโภคร เป็นต้น และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภครอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริหาร โภคในเชียงใหม่ ได้แก่ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและประเพณี ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านส่วนบุคคล และปัจจัยด้านจิตวิทยา จากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภครอาหารเพื่อสุขภาพทั้ง 4 ด้าน ผู้ศึกษานำมาเปรียบเทียบความแตกต่างในการให้ความสำคัญต่อบุคคลทั้ง 4 ด้าน ระหว่างผู้บริหาร โภคที่บริโภครอาหารเพื่อสุขภาพ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 บริโภครอาหารมังสวิรัต และกลุ่มที่ 2 ไม่บริโภครอาหารมังสวิรัต ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 400 ราย เป็นข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ (6Ws 1H) และปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

การดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิดและปลายเปิด ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภค ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ และสถานะด้านสุขภาพ

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ประกอบด้วย เหตุผลที่บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ประเภทของอาหารเพื่อสุขภาพที่บริโภคเป็นประจำ จำนวนครั้งที่บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพต่อสัปดาห์ ระยะเวลาที่บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ผู้มีอิทธิพลในแนะนำเชิญชวนให้หันมาบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและประเพณี ด้านสังคม ด้านส่วนบุคคล และด้านจิตวิทยา ที่ส่งผลให้ผู้บริโภคหันมาบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

ส่วนที่ 4 แนวโน้มการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพในอนาคตของผู้บริโภคที่ไม่บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่นๆ ต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามจากผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่เกี่ยวกับพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ผู้ศึกษาจะนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยเลือกใช้สถิติดังนี้

1) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อทราบข้อมูลพฤติกรรมผู้บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในอำเภอเมืองเชียงใหม่วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) เพื่อทราบพฤติกรรมและเหตุผลในการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ประเภทของอาหารเพื่อสุขภาพที่บริโภคเป็นประจำ จำนวนครั้งที่บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพต่อสัปดาห์ ระยะเวลาที่บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ผู้มีอิทธิพลในการแนะนำเชิญชวนให้เกิดการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

การกำหนดระดับการให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในเชียงใหม่ ผู้ศึกษากำหนดด้วยมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (likert - type scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด (5 คะแนน) มาก (4 คะแนน) ปานกลาง (3 คะแนน) น้อย (2 คะแนน) และน้อยที่สุด (1 คะแนน) (ประพิน, 2546: 42)

การกำหนดเกณฑ์การแปลผลระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคเชียงใหม่ ดังนี้

$$\text{ช่วงชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.80$$

- 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากที่สุด
- 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาก
- 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปานกลาง
- 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจน้อย
- 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจน้อยที่สุด

2) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อทราบปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ใช้การวิเคราะห์แบบจำลองโลจิตแบบสองทางเลือก (binary choice model) ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์การประมาณภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด (maximum likelihood estimate: MLE) และวัดระดับผลกระทบของปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ด้วยการคำนวณ marginal effects

การศึกษาแบบจำลองการเลือกบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพที่อยู่ในรูปแบบจำลองโลจิตแบบสองทางเลือก (binary choice model) โดยการศึกษาส่วนนี้ จะแบ่งการศึกษออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การวิเคราะห์แบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคทั่วไป

การวิเคราะห์แบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค จำนวน 400 คน โดยแบ่งผู้บริโภคออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริโภคที่บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ จำนวน 200 คน และผู้บริโภคที่ไม่ได้บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ จำนวน 200 คน ด้วยแบบจำลองโลจิสติกแบบสองทางเลือก (binary choice model) เพื่อทำการประเมินค่าความน่าจะเป็นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพในอนาคต ตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย 6 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรเพศชาย อายุ การศึกษา อาชีพ และทัศนคติของผู้บริโภคตัวอย่างในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ได้แก่ เมื่อต้องการรักษาหรือบรรเทาอาการของโรคที่เป็นอยู่ และเมื่อได้ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพจากสื่อต่างๆ ซึ่งได้กำหนดตัวแปรที่จะใช้ศึกษาในส่วนนี้ ดังนี้

กำหนดให้ ตัวแปรตาม (dependent variable) หรือตัวแปร Y ได้แก่

y=1 เลือกบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

y=0 เลือกไม่บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

ตัวแปรอิสระ (independent variable) ประกอบด้วย ตัวแปรเพศชาย อายุ การศึกษา อาชีพ และทัศนคติของผู้บริโภคตัวอย่างในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ได้แก่ เมื่อต้องการรักษาหรือบรรเทาอาการของโรคที่เป็นอยู่ และเมื่อได้ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพจากสื่อต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 3.1 ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค

ตัวแปร	ความหมายของตัวแปร
MALE	เพศชาย ถ้า MALE = 1 คือ เพศชาย MALE = 0 คือ เพศหญิง
AGE	อายุ (ปี)
EDU	ระดับการศึกษาปริญญาตรี ถ้า EDU = 1 คือ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี EDU = 0 คือ จบการศึกษาในระดับอื่นๆ

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ตัวแปร	ความหมายของตัวแปร
OC_S	อาชีพนักเรียน/นักศึกษา ถ้า OC_S = 1 คือ อาชีพนักเรียน/นักศึกษา OC_S = 0 คือ อาชีพอื่นๆ
REL	เพื่อต้องการรักษาหรือบรรเทาอาการของโรคที่เป็นอยู่ 1 2 3 4 5 คือ คะแนนระดับทัศนคติ
INFO	ได้ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพจากสื่อต่างๆ 1 2 3 4 5 คือ คะแนนระดับทัศนคติ

2) การวิเคราะห์แบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริโภคอาหารมังสวิรัตของผู้บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคอาหารมังสวิรัตของผู้บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 200 ราย ด้วยแบบจำลองโลจิทแบบสองทางเลือก (binary choice model) เพื่อทำการประเมินค่าความน่าจะเป็นของการเลือกบริโภคอาหารอาหารมังสวิรัต โดยตัวแปรอิสระที่ใช้ในแบบจำลอง ทั้งหมดจำนวน 14 ตัวแปร โดยตัวแปรทั้งหมด ประกอบด้วยตัวแปรที่เป็นลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน อาชีพ ภาวะสุขภาพ และทัศนคติของผู้บริโภคตัวอย่างในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ได้แก่ บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพเนื่องจากไม่ต้องการเบียดเบียนสัตว์ งดเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์ มีความเชื่อและทัศนคติว่า การบริโภคอาหาร เพื่อสุขภาพเป็นการทำบุญไม่เบียดเบียนสัตว์ (EXP) ที่ทำงานแนะนำและชักชวนให้รับประทาน (OFF) แพทย์ พยาบาลหรือนักโภชนาการ แนะนำและชักชวนให้รับประทาน (DOC) อาหารเพื่อสุขภาพ เป็นอาหารที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน (FAV) เป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้รักสุขภาพ (P-HEA) เพื่อต้องการรักษาหรือบรรเทาอาการของโรคที่เป็นอยู่ (REL) มีความเชื่อและทัศนคติว่า การบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพจะดีต่อสุขภาพ และเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ช่วยป้องกันโรคต่างๆ ได้ (BEL) ได้ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพจากสื่อต่างๆ (INFO) ดังนี้

กำหนดให้ตัวแปรตาม (dependent variable) หรือตัวแปร Y ได้แก่

กำหนดให้ y=1 บริโภคอาหารมังสวิรัต
 y=0 ไม่บริโภคมังสวิรัต

ตัวแปรอิสระ (independent variable) ประกอบด้วยข้อมูลลักษณะประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจ ภาวะสุขภาพ และทัศนคติของผู้บริโภคที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารอาหารมังสวิรัต รวม 14 ตัวแปร ดังนี้

ตารางที่ 3.2 ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของกลุ่มผู้บริโภค

ตัวแปร	ความหมายของตัวแปร
MALE	เพศชาย ถ้า MALE = 1 คือ เพศชาย MALE = 0 คือ เพศหญิง
AGE	อายุ (ปี)
EDU	ระดับการศึกษาปริญญาตรี ถ้า EDU = 1 คือ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี EDU = 0 คือ จบการศึกษาในระดับอื่นๆ
INC	รายได้ต่อเดือน (บาท)
OC_S	อาชีพนักเรียน/นักศึกษา ถ้า OC_S = 1 คือ อาชีพนักเรียน/นักศึกษา OC_S = 0 คือ อาชีพอื่นๆ
HEA	สุขภาพ ถ้า HEA = 1 คือ มีโรคประจำตัว HEA = 0 คือ ไม่มีโรคประจำตัว
EXP	ไม่ต้องการเบียดเบียนสัตว์ งดเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์ มีความเชื่อและทัศนคติว่า การบริโภคอาหาร เพื่อสุขภาพเป็นการทำบุญไม่เบียดเบียนสัตว์ 1 2 3 4 5 คือ คะแนนระดับทัศนคติ
OFF	ที่ทำงานแนะนำและชักชวนให้รับประทาน 1 2 3 4 5 คือ คะแนนระดับทัศนคติ
DOC	แพทย์ พยาบาลหรือนักโภชนาการ แนะนำและชักชวนให้รับประทาน 1 2 3 4 5 คือ คะแนนระดับทัศนคติ
FAV	อาหารเพื่อสุขภาพ เป็นอาหารที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน 1 2 3 4 5 คือ คะแนนระดับทัศนคติ

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตัวแปร	ความหมายของตัวแปร
P-HEA	เป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้รักสุขภาพ 1 2 3 4 5 คือ คะแนนระดับทัศนคติ
REL	เพื่อต้องการรักษาหรือบรรเทาอาการของโรคที่เป็นอยู่ 1 2 3 4 5 คือ คะแนนระดับทัศนคติ
BEL	มีความเชื่อและทัศนคติว่า การบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ จะดีต่อสุขภาพ และเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ช่วยป้องกันโรคต่างๆ ได้ 1 2 3 4 5 คือ คะแนนระดับทัศนคติ
INFO	ได้ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพจากสื่อต่างๆ 1 2 3 4 5 คือ คะแนนระดับทัศนคติ

3.5 สถานที่ทำการศึกษา

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บริโภคที่บริโภคและไม่บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ จากร้านอาหารที่จำหน่ายอาหารเพื่อสุขภาพ และร้านอาหารทั่วไป เฉพาะเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ดังนี้

1. ร้านอาหารเจ ได้แก่ ร้านอาหารเจมูลนิธิรัศมี ถนนโชตนา และร้านเจอบุ่น ถนนนันทาราม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. ร้านมังสวิรัต ได้แก่ ร้านมังสวิรัตีสวนดอก ถนนสุเทพ และชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาเชียงใหม่ ถนนมหิดล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
3. ร้านอาหารชีวจิต ได้แก่ ร้านอาหารมังสวิรัตไทยออกคิด ถนนวิชยานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
4. ร้านอาหารทั่วไป ได้แก่ ร้านอาหารตามสั่ง บริเวณหน้าและหลังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร้านอาหารตามสั่งในตลาดศิริวัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่